

Nr 62.

Av herr **Lundqvist m. fl.**, om ökat statsbidrag till *Textilinstitutet i Borås*.

Vid Textilinstitutet i Borås utbildas årligen ett 100-tal ungdomar till ingenjörer, tekniker, dessinatörer, mönsterritare m. m. för textil- och konfektionsindustrien. Större delen av dessa kommer från olika delar av vårt land och endast ca 23 procent från Borås stad. Institutet bedriver textil materialprovning och i samband med undervisningen i sina laboratorielokaler en framställning av textilvaror i mindre utsträckning.

Institutets föregångare, Väfskolan i Borås, har sedan år 1868 åtnjutit statsanslag. Statsanslaget till institutet uppgick för budgetåret 1953/54 till 88 200 kronor. Detta har motsvarats av omfattande insatser från Borås stad och Älvsborgs läns landsting. Staden har sålunda uppfört institutets byggnader och har vidare under år 1950 givit anslag med 1 080 000 kronor till en erforderlig om- och tillbyggnad av institutet samt under år 1952 med 75 000 kronor till vanliga skolinventarier. Dessutom svarar staden för byggnadens och de ordinära skolinventariernas underhåll.

Älvsborgs läns landsting har å sin sida fram till innevarande års anslag utan reducering beviljat de medel som enligt uppgjorda utgiftsstater redovisats såsom nödvändiga för verksamheten. (För budgetåret 1952/53 var ordinarie landstingsanslaget 78 842 kronor, vartill kom extra maskinanslag å 32 490 kronor.) I dessa utgiftsstater har uppdelningen mellan statens och landstingets beräknade anslag skett enligt en praxis, som har sin grund i villkoren för 1869 års statsanslag till skolan. Den innebär i stort sett, att alla kostnader utom lärarlöner (som delas lika) bestridas till 2/3 av staten och till 1/3 av landstinget. Under de senaste åren har emellertid en så stark reducering av statsanslagen förekommit i förhållande till i petita begärda belopp, att denna fördelningsprincip helt kullkastats och institutets ekonomiska läge har blivit ohållbart. Givetvis har det varit institutets styrelse angeläget att pröva, om det icke vore möjligt att med de otillräckliga statsanslagen uppehålla en fullgod undervisning, och vissa besparingar ha också gjorts. För dessa, som tyvärr genom penningvärdets fall icke kunnat ge åsyftad verkan, skall senare redogöras.

Institutets ledning har i olika sammanhang anvisats att »från annat håll» söka täckning för begärda ökningar av statsanslaget.

Så har exempelvis *statsutskottet* i utlåtande nr 8 rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1953/54 under åttonde huvudtiteln anfört (sid. 148): »Enligt utskottets mening torde institutet såväl för Älvsborgs län och Borås

stad som för industrien vara av den betydelse att ökade ekonomiska insatser borde kunna påräknas från dessa håll för understödjande av institutets verksamhet.» Till detta yttrande har *statskontoret* hänvisat beträffande Textilinstitutets ekonomiska ställning över huvud taget i sitt yttrande över petita för år 1954/55.

Vi ha från styrelsen för Textilinstitutet begärt redogörelse för i vad mån ovannämnda anvisning beträffande medelsanskaffningen kunnat följas och härvid erfarit följande.

Styrelsen uppger då först, att Borås stad genom bl. a. ovannämnda anslag skapat en utomordentlig byggnad med skolinventarier för institutet och att staden dessutom bekostar det löpande underhållet härav. Att detta tunga ansvar för en skola av rikskaraktär ytterligare skulle ökas är enligt styrelsen helt otänkbart bl. a. med hänsyn till att staden tillhör landstinget och svarar för ca 1/4 av landstingets skatteinkomster.

Det är likaledes omöjligt att tänka sig en ökning av landstingsanslaget. Sedan landstinget konstaterat, att den i petita uppgjorda traditionella fördelningen av anslag mellan stat och landsting icke följts av staten under senare år och att en stark nedskärning i statsanslag i förhållande till vad som redovisats såsom nödvändigt fortsatt, har landstinget för innevarande budgetår beviljat ett förslagsanslag av 90 331 kronor »under villkor att bidrag från landstinget utgår i förhållande till statsbidragen efter den av styrelsen i utgifts- och inkomststaten angivna fördelningsgrunden».

Samma principiella villkor har landstinget ställt för sitt bidrag för budgetåret 1954/55: om statsbidraget reduceras i förhållande till vad som redovisats såsom erforderligt, så kommer landstinget att göra sammalunda.

I detta sammanhang är att märka, att elevantalet från Älvsborgs landskapsområde är mindre än elevantalet från övriga delar av landet.

Slutligen säger sig styrelsen ha undersökt huruvida anslag skulle kunna erhållas från textil- och konfektionsindustrien. Från detta håll har man emellertid med hänvisning till bl. a. den tunga skattebördan ånyo bestämt avvisat tanken om anslag till allmän yrkesundervisning, som betraktas som en uppgift för samhällets organ. Det har emellertid lyckats styrelsen att från ett par industriorganisationer av besparade medel få engångsanslag till maskinutrustning. Dessa anslag äro dock relativt obetydliga och kunna inte på något sätt ändra institutets situation i stort.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har enligt 1954 års statsverksproposition (bil. 10, sid. 490) framhållit, att tidigare utgående anslagsmedel varit otillräckliga och att en väsentlig höjning av statsbidraget är nödvändig, därest verksamheten skall kunna fortsätta i nuvarande omfattning, och föreslagit, att statsbidraget skulle ökas med 55 700 kronor.

Statskontoret anser att, därest icke ökat ekonomiskt stöd kan utverkas från kommunalt eller enskilt håll, en reducering av verksamheten blir erforderlig.

Departementschefen förordar emellertid endast en höjning med 2 300 kronor till automatiskt utgående ålderstillägg.

Vi måste med styrelsen fråga hur en sådan reducering skall bli möjlig. Skolan arbetar ju med en viss lärarpersonal (specialister på olika områden) och med vissa utgifter för belysning, bränsle, städning, expenser o. s. v. Större delen av dessa utgifter är *fast* och utgår sålunda även om skolan skulle reducera sitt elevantal. Följden av en sådan reducering skulle bli, att skolan miste elevavgifter, och ekonomin skulle ytterligare försämrans. Sannolikt skulle också svenska ungdomar söka sig till utländska textilskolor, där de i utlandsvaluta skulle få betala mycket höga avgifter. Kostnader, som möjligen kunna reduceras, ha under de senaste åren av otillräckliga statsanslag redan nedpressats så långt som möjligt. Styrelsen har i detalj redovisat dessa ansträngningar i petita.

Statsanslaget till institutet är fördelat på nio huvudpunkter, vilka återfinnas i statsverkspropositionens bilaga 10, sid. 490. Vi ha granskat dessa och skola punkt för punkt redogöra för varför vi anse en uppräknig nödvändig.

1) *Institutets verksamhet i allmänhet.*

Kostnaden för elenergi, bränsle och vatten har starkt ökat, vilket till en del beror på att institutet efter en eltaxehöjning får betala 30 öre och 16 öre per kWh för ljus- resp. kraftström mot tidigare 20 och 8 öre. Denna fördubbling av krafttaxan blir ju särskilt kännbar för institutet, som ju vid de praktiska övningarna förbrukar relativt mycket elkraft. Vidare beror ökningen på att institutet fått ökade lokalutrymmen under budgetåret 1952/53.

Av sistnämnda orsak ökas även städningskostnaden, vartill komma avtalsenliga förhöjningar av städerskornas löner och den allmänna kostnadsstegringen.

Institutets utgifter för underhåll av maskiner ha ökat, dels beroende på att utrustningen (vars nuanskaffningsvärde uppgår till ca en miljon kronor) till stor del är ca 15 år gammal och tarvar mera tillsyn än tidigare. I stället för att som tidigare anlita verkstäder för större reparationer försöker institutet numera utföra dessa med egen personal. Vissa viktiga maskinreparationer ha emellertid måst helt uppskjutas, varav verksamheten givetvis blir lidande.

För »bibliotek och undervisningsmateriel» ha saknats tillräckliga medel. Inga av de under de senaste åren ankomna facktidskrifterna ha därför kunnat bindas, vilket naturligtvis bör ske snarast, då dessa tidskrifter äro viktiga kunskapskällor för lärarna.

Bland inkomstposterna redovisas först terminsavgifter. Dessa äro nu, som tidigare angivits, så höga (ca 475 kronor per elev och läsår), att de skapa tveksamhet inför skolutbildningen hos ungdomar som tänkt bli arbetsledare inom beklädnadsindustrien. Många av dessa ungdomar leva

under små ekonomiska förhållanden och ha under åratat sparat medel för denna sin utbildning. Styrelsen kan inte finna det riktigt, att de skola belastas med så tunga avgifter. Den av styrelsen planerade blygsamma sänkningen av avgifterna med ca 25 procent innebär emellertid en erforderlig sammanlagd anslagsökning med 11 000 kronor.

Institutet försäljer till eleverna kompendier till självkostnad i de flesta av institutets läroämnen. (Material härför utgår under posten »expenser».) Med hänsyn till de höga elevavgifterna vill styrelsen icke höja avgifterna för kompendierna, vilkas text hitintills utan extra ersättning författats och ställts till förfogande av institutets lärare.

2) Förnyelse av apparatur och maskiner.

Sedan år 1869 ha såsom tidigare nämnts staten och Älvsborgs läns lands- ting delat kostnaderna för nödvändig förnyelse av institutets (f. d. Väfsko- lans) maskinbestånd (2/3 resp. 1/3). Sedan riksdagen avslagit styrelsens och överstyrelsens hemställan om ett extra anslag till ny utrustning för tillbygg- nad har institutet försatts i en mycket svår situation, i synnerhet som statsanslaget till den nuvarande utrustningens modernisering och förnyelse samtidigt varit helt otillräckligt. Styrelsen vill framhålla, att ritningarna till nybyggnaden godkänts av kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning och att styrelsen sålunda samrått med den statliga myndighet vilken institutet närmast är underställt. Styrelsen har denna gång icke upprepat sin hem- ställan om statligt engångsanslag för ny utrustning men har i stället inven- terat de absolut nödvändiga behoven av förnyelse av nuvarande maskin- bestånd med förhoppning att tillräckligt statsanslag härför skall kunna utgå. Det erforderliga beloppet visar sig då vara 28 000 kronor, varav staten enligt ovannämnda praxis skulle täcka 2/3.

3—8) Lärarlöner och -arvoden.

Styrelsen har tidigare gjort upprepade framställningar om en löneför- bättring för institutets lärarkrafter. Med nu utgående löner håller läget på att bli fullständigt ohållbart. Det är omöjligt att i konkurrens med indust- riföretagen erhålla tekniker för lärartjänster, varför institutet för uppe- hållande av undervisningen i orimligt stor utsträckning måste ha timavlö- nade ingenjörer från industriföretagen. Då dessa i många fall endast kunna tjänstgöra på kvällarna blir undervisningen lidande. Kvällslektioner få er- sätta daglektionerna.

Vid bedömandet av facklärnarnas kompetens torde det vara nödvändigt att beakta, att deras teoretiska utbildning motsvaras av omfattande prak- tiska studier. Även om facklärnarna icke äro akademiker, så ha de på andra vägar måst skaffa sig en lika lång och dyrbar utbildning som andra lärare i avsevärt bättre löneställning. Beträffande spinnmästaren och vävmästa- ren kan anföras, att dessa självständigt uppehålla praktisk undervisning i spinneri- och väveriteknik samt leda laborationer och övningar. De äro

sålunda att betrakta som lärare i övningsämnen. Det torde i vårt land saknas övningslärare med motsvarande kompetens och arbetsbörda, som tjänstgöra i spinn- och vävmästares lönegrad.

Såväl läroverksadjunkter, med vilka institutets lärare tidigare jämförts, som facklärare vid andra skolor (t. ex. konstfackskolan i Stockholm) ha erhållit sin löneförbättring. Det är tyvärr nu inte möjligt att få motsvarande höjning genomförd fr. o. m. budgetåret 1953/54 som styrelsen förväntat. Styrelsen finner det dock vara en gärd av rättvisa mot lärarna att erforderligt anslag utan vidare uppskov beviljas för en löneflyftning 2 lönegrader.

Timlärarna (extralärarna) vid institutet ha ett medelarvode, som understiger 11 kronor per timme. Dessa lärare ha från år till år måst övertalas att stå kvar, men nu visar det sig omöjligt att fortsätta härmed utan förbättring av lönevillkoren. För att ej nödvändiggöra alltför stora anslagshöjningar anser styrelsen det lämpligt, att ett antal timlärartjänster sammanslås till en facklärarbefattning i ämnet väveriteknik (som jämte angränsande ämnen kräver de flesta timlärarna). Den härigenom uppkommande utgiftsökningen motsvaras av en minskning i timlärararvodenas summa.

Vi kunna ej finna annat än att den av överstyrelsen på dessa poster föreslagna uppräkningsen är nödvändig. Det är ovedersägligen så, att institutets lärare mycket på grund av institutets särställning alltmera råkat in i en avsevärt sämre ställning än övriga lärare i allmän tjänst.

9) Amortering å lån.

Styrelsen för institutet säger sig med tacksamhet ha noterat, att departementschefen efter förslag av statskontoret anser att statsbidrag med 7 935 kronor av innevarande budgetårs förslagsanslag bör kunna utgå för täckande av ett under år 1950/51 uppkommet, ännu icke till fullo reglerat underskott. Däremot tillstyrker icke departementschefen statligt tilläggsanslag å 1 465 kronor till täckande av institutets driftunderskott för budgetåret 1952/53. Av detta underskott, som totalt uppgick till 4 915 kronor, skulle enligt den vanliga fördelningen 3 450 kronor komma på Älvsborgs läns landsting. Landstinget har beviljat anslag för hela den på landstinget fallande delen. Vi anse det fullt motiverat, att staten ger motsvarande anslag.

Sammanfattningsvis vilja vi framhålla följande.

1. Textilinstitutet fyller en för vårt land synnerligen viktig funktion. Utbildning av textilingenjörer och -tekniker bör av en rad olika skäl (inte minst ur beredskapssynpunkt) finnas inom vårt land.

2. Eleverna komma från olika delar av Sverige och placeras också efter utbildningen på industriföretag, som äro spridda över hela landet. Institutet har sålunda karaktären av en riksskola.

3. Borås stad och Älvsborgs läns landsting ha redan givit ett stöd, som måste anses mycket långt gående. Landstinget har för innevarande år beslutat ett förslagsanslag att utgå i förhållande till statsbidragen efter den av styrelsen i utgifts- och inkomststaten angivna fördelningen.

Styrelsen förlorar sålunda genom utebliven höjning av statsanslaget jämväl den erforderliga höjningen av landstingsanslaget.

4. Styrelsen har lyckats att få vissa industrimedel till mindre nyanskaffning men *icke* för löpande utgifter. Då institutets styrelse i väntan på förslag från 1948 års tekniska skolutredning tjänstgör såsom huvudman, tvingas ju styrelsen bära ett personligt ekonomiskt ansvar för institutet.

Vi kunna ej finna annat än att styrelsen för institutet gjort lofvärda ansträngningar för att på allt sätt pröva de av departementschefen givna förslagen om ökad bidragsgivning från annat håll än från staten. Det kan inte vara berättigat, att institutets hela verksamhet skall behöva nedläggas nu, då vårt land som bäst behöver skickliga textiltekniker för att möta en hårdnande utlandskonkurrens.

Med åberopande härav hemställa vi,

att riksdagen måtte till Särskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till Textilinstitutet i Borås för budgetåret 1954/55 enligt kungl. överstyrelsens för yrkesutbildning förslag anvisa ett förslagsanslag av 143 900 kronor.

Stockholm den 18 januari 1954.

Artur E. Lundqvist.

Ax. Gustafsson
i Borås.

Alarik Hagård.

Einar Andersson.

Patrik Svensson.

Bengt Sjölin.

Torsten Andersson
i Brämhult.

Sven Gustafson
i Göteborg.